

Inrichtings- en beheerplan Strubben-Kniphorstbosch *in het kort*

Hunebedden, grafheuvels, oude karrensporen: het gebied De Strubben-Kniphorstbosch tussen Schipborg en Anloo is zo rijk aan sporen uit het verleden dat het tot archeologisch reservaat is benoemd, het enige van Nederland. Daarnaast is het een bijzonder natuurgebied en een aantrekkelijke recreatiebestemming voor omwonenden en voor bezoekers van verder weg. Tot voor kort was het in gebruik als militair oefenterrein. De overdracht door Defensie aan Staatsbosbeheer was een goede aanleiding om de inrichting en het beheer eens tegen het licht te houden. Het resultaat is een inrichtings- en beheerplan dat recht doet aan de bijzondere cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische kwaliteiten van het gebied en aan zijn belevingswaarde voor bezoekers.

Cultuurhistorische schatkamer

Vanwege zijn uitzonderlijke concentratie van prehistorische resten is De Strubben-Kniphorstbosch wel 'de Randstad van de prehistorie' genoemd. Voor iedereen zichtbaar zijn de twee hunebedden en de ongeveer zestig grafheuvels uit verschillende perioden, van de late Steentijd tot de late IJzertijd. In het gebied zijn ook twee urnenvelden en sporen van raatakkers (celtic fields) uit de IJzertijd gevonden. De bundels oude karrensporen zijn uitgesleten door het verkeer vanaf de Middeleeuwen tot in de negentiende eeuw, maar de routes zelf waren al in de prehistorie in gebruik.

Cultuurhistorische waarden uit recenter tijden zijn onder meer de markengrenzen, de eeuwenoude eikenstrubben, de resten van het landgoed Kniphorst, bomkraters uit WO II en de achtergebleven militaire oefenobjecten. Bij elkaar verwijzen deze sporen naar een continue geschiedenis van duizenden jaren menselijk gebruik.

Samenhang

Het is niet alleen de hoeveelheid en de verscheidenheid aan afzonderlijke historische elementen die het gebied zo bijzonder maakt, maar ook hun onderlinge samenhang, zowel in ruimte als in tijd. Zo is er een duidelijke relatie tussen de ligging van de grafheuvels en de richting van de karrensporen: de grafheuvels werden langs de belangrijkste routes opgeworpen. Een mooi voorbeeld van een meervoudige samenhang is de Galgenberg: een prehistorische grafheuvel aan de vroegere hoofdroute over de Hondsrug, die later is gebruikt om gehangenen 'tentoon te stellen' en om het punt aan te geven waar de grenzen van vier marken bij elkaar komen.

Strubben: stribbelen tegen schapenvraat

'Strubben' zijn de knoestige eiken waaraan het noordelijk deel van het gebied zijn naam dankt. Sommige staan in kringen, waarbij elke kring in feite één boom is. Hun grillige silhouet is het resultaat van voortdurend aanvreten door schapen in het verleden. Waar schapen de kans kregen, knabbelden ze elk jong eikje dat de kop opstak meteen af. Iedere keer als zo'n boom de hoogte in wilde werd hij weer afgevreten. Zo kroop hij in de breedte alle kanten op. De strubben zijn dus als het ware boomkruinen zonder stam. Hun leeftijd is moeilijk te bepalen, omdat het aantal jaarringen van een 'stam' (eigenlijk dus een tak) in dit geval niets zegt. Waarschijnlijk zijn ze enkele eeuwen oud.

De historische waarde van het gebied is zo groot, dat de cultuurhistorie voor de inrichting en het beheer leidend is en de natuurdoelen volgend zijn.

Inrichting: opslag verwijderen

In de afgelopen tientallen jaren is het gebied in hoog tempo dichtgegroeid met spontane bosopslag. Daardoor kwijnen de strubben weg, worden historische elementen zoals grafheuvels en karrensporen aan het zicht onttrokken en verdwijnt ook de samenhang tussen die elementen uit beeld. De voornaamste inrichtingsmaatregel is dan ook het verwijderen van de opslag op strategische plekken.

De strubben krijgen zo weer de ruimte die ze nodig hebben om te overleven. De grafheuvels en de bundels karrensporen komen beter voor het voetlicht en hun onderlinge samenhang wordt weer duidelijk.

Een ander effect is dat de verschillen tussen de drie delen van het gebied worden geaccentueerd. Het Strubbengebied in het noorden en het stuifzand- en heidegebied in het zuiden hebben (of hadden tot voor kort) een vrij open karakter, dat contrasteert met het dichte productiebos in het middendeel. Bovendien is dit middendeel planmatig aangelegd, met rechte wegen, lanen en greppels. Ook dat is een scherpe tegenstelling met het noordelijke en het zuidelijke deel, waar het landschap een natuurlijk karakter heeft met grillige patronen in plaats van rechte lijnen. Door op zorgvuldig gekozen plekken de verhullende opslag te verwijderen worden deze contrasten tussen open en besloten en tussen rechtlijnig en natuurlijk versterkt.

Ook de natuur profiteert van de terugkeer van de openheid. De meest kenmerkende en bijzondere soorten planten en dieren, zoals rozenkransje, bruine vuurvlinder en hazelworm, zijn juist gebonden aan de open delen van het landschap, zoals de heide en het zand. Zij hadden het de laatste jaren moeilijk en krijgen nu nieuwe kansen.

Beheer: begrazing

Het is uiteraard niet de bedoeling dat het gebied na de eenmalige ingreep opnieuw dichtgroeit. Begrazing door (voornamelijk) schapen moet er voor zorgen dat de opengemaakte plekken open blijven. Op het moment dat ergens gekapt is moet de schaapskudde als het ware klaar staan om opkomende boompjes en struiken meteen op te eten. Misschien kunnen zo zelfs nieuwe strubben ontstaan. De inzet van een 'gescheperde' kudde, dat wil zeggen een schaapskudde onder leiding van een herder, in combinatie met een buitenraster, zorgt ervoor dat de begrazing naar wens kan worden gestuurd.

In een klein stuk bos bij de es van Schipborg komt een proef met begrazing door varkens in het najaar. Vroeger gebeurde dat ook; dat noemde men het 'akeren' van varkens.

Militair erfgoed behouden waard

Niet iedereen kan de achtergebleven militaire objecten – resten van een schietbaan, een stormbaan en een handgranatenbaan – waarderen. Toch zijn ze de moeite van het behouden waard. Ze vertellen een verhaal over een bepaalde periode in de geschiedenis van het gebied. Juist recent historisch erfgoed gaat vaak verloren omdat men het belang ervan niet inzielt. Later krijgt men daar niet zelden spijt van. Daarom wordt bekeken of ze op een veilige manier kunnen worden ingepast.

Recreatie en toegankelijkheid

Het huidige fijnmazige netwerk van wandelpaden wordt gehandhaafd en zelfs nog iets uitgebreid. Het gebied wordt door middel van borden afgesloten voor gemotoriseerd verkeer (uitgezonderd mensen die in het gebied wonen). Motorcross is niet toegestaan; ruiters zijn welkom op de doorgaande zandwegen. Onderzocht wordt of er een afzonderlijke route voor mountainbikes kan komen, naast de beschikbare doorgaande wegen en fietspaden. De

parkeerplaats aan de zuidkant van het gebied wordt opgewaardeerd; voor de parkeerplaats aan de noordkant is verplaatsing naar de voormalige paardenbak aan de Schipborgerweg voorzien. Het grasveld bij het tunneltje onder de N34 kan volgens het plan als dagrecreatieterrein worden gebruikt.

Totstandkoming en uitvoering

Het inrichtings- en beheerplan is in opdracht van Staatsbosbeheer opgesteld door Strootman Landschapsarchitecten. Zij tekenden eerder ook voor de Landschapsvisie Drentsche Aa. Het plan is tot stand gekomen in een intensieve samenwerking met een begeleidingscommissie met vertegenwoordigers van een groot aantal partijen in het gebied. Bewoners van de omliggende dorpen hebben in drie publieksavonden meegedacht over het plan. De omwonenden en de begeleidingscommissie worden ook bij de uitvoering betrokken. Verder laat Staatsbosbeheer zich adviseren door een werkgroep die zich specifiek bezig houdt met de spirituele en energetische waarden van het gebied.

De uitvoering van de eenmalige inrichtingsmaatregelen begint in het najaar van 2008 en zal waarschijnlijk drie tot vier jaar in beslag nemen.